

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра економічної теорії та економічних методів управління

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Микола АЗАРЕНКОВ

2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Еволюційна економіка

Рівень вищої освіти: третій (доктор філософії з економіки)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Наукова спеціальність: 051 Економіка

Вид дисципліни: вибіркова

Факультет: економічний

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету

“26” червня 2020 року, протокол № 5

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: д.е.н., проф., професор кафедри економічної теорії та економічних методів управління Яременко О.Л.

Програму схвалено на засіданні кафедри економічної теорії та економічних методів управління

Протокол від “22” червня 2020 року № 10

Завідувач кафедри економічної теорії та економічних методів управління

 Андрій ГРИЦЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Економіка»

Гарант освітньо-наукової програми
(керівник проектної групи) «Економіка»

 Володимир СОБОЛІЄВ

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету

Протокол від “23” червня 2020 року № 10

Голова науково-методичної комісії _____

 Вікторія СВТУШЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Еволюційна економіка» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки третього (доктор філософії) рівня вищої освіти

Галузь знань: Соціальні та поведінкові науки

Наукова спеціальність: 051 Економіка

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Еволюційна економіка»

Метою викладання дисципліни є формування у здобувачів компетенцій, необхідних для розуміння основ еволюції економічних систем, використання еволюційної парадигми в економічних дослідженнях

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основні завдання вивчення дисципліни «Еволюційна економіка»:

- сформулювати понятійний апарат, що становить основу еволюційної економіки;
- розкрити сутність і функції еволюційної економіки і її роль в економічній науці;
- прищепити навички самостійного вибору і використання необхідних для дослідження парадигм і гіпотез

1.3. Кількість кредитів: 3 кредити ECTS.

1.4. Загальна кількість годин: 90 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Вибіркова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-й
Семестр	
2-й	-й
Лекції	
8 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	

22 год.	2 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
60 год.	82 год.
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання:

В результаті освоєння дисципліни здобувач повинен

Знати:

- сутність сучасних поглядів та теорій на еволюційні процеси в економіці;
- основні методи еволюційного економічного моделювання;
- основні поняття еволюційної економіки

Вміти:

- вірно визначати еволюційні моменти в тому або іншому напрямку економічної теорії;
- застосовувати еволюційну парадигму для критичного осмислення існуючих теоретичних підходів в економіці;
- знаходити взаємозв'язки між еволюційною економікою і іншими галузями економічної теорії;
- застосовувати спеціальну термінологією та володіти системним підходом до вивчення загальних закономірностей розвитку і еволюції економіці;
- застосовувати отримані знання у практичній і науковій діяльності

Основні компетентності, що формує навчальна дисципліна:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Програмні результати навчання

РН01. Мати теоретичні знання з економіки, соціально-економічних систем і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

РН03. Розробляти та досліджувати фундаментальні та прикладні моделі соціально-економічних процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у економіці та дотичних міждисциплінарних напрямах.

2. Тематичний план навчальної дисципліни.

Тема 1. Вступ до еволюційної економіки. Головні методологічні передумови дослідження

Зміст. Методологічні передумови неокласики. Принципи неокласики. Неокласична методологія. Обмеженість неокласики. Альтернативні напрямки

економічної науки. Еволюційний принцип в науці: Ламарк, Дарвін, Мальтус, Спенсер. Еволюційний підхід в економіці: Веблен, Маркс, Маршалл, Шумпетер, Хайек. Еволюція інститутів. Еволюційна економіка і інституціоналізм.

Тема 2. Еволюційна теорія економічних змін

Зміст. Теорія економічних змін Р.Нельсона і С.Уінтера. Поведінка економічних агентів і їх взаємодії з середовищем. Рутини, їх роль, еволюція і відбір. Фірми: невизначеність і оптимізація. Конкурентне оточення і виживання фірм. Індивіди: переваги і раціональність. Еволюційна економіка і проблеми залежності від минулого розвитку. Зменшення різноманітності. Тупики розвитку. Економічна еволюція як марківський процес

Тема 3. Еволюційна гіпотеза на мікрорівні

Зміст. Фірма об'єкт еволюції. Взаємодія між фірмами і зовнішнім середовищем. Фірма і галузь. Інновації, їх поява і поширення. Технологія - як фактор еволюційного розвитку. Технологічна парадигма, технологічний порядок, технологічна траєкторія, технологічний режим, технологічний уклад. Нововведення, технологічні зміни та економічний цикл. Довгострокова перспектива і проблема ідентифікації технічного прогресу. Еволюційна модель і модель Солоу.

Тема 4. Еволюційна гіпотеза на макрорівні: еволюція макрогенерацій

Зміст. Макроекономічні підсистеми. Макрогенерації. Життєвий цикл макрогенерацій. Макроотраслі як генотип макрорівня. Система комбінацій виробничих сил за Шумпетером. Модель виявлення макрогенерацій. Конкуренція макрогенерацій. Еволюційна грошово-кредитна політика Ентропія і інфляція.

Тема 5. Теорія інституційної еволюції

Зміст. Еволюційний підхід в інституціоналізмі. «Внутрішній» інститут. Життєвий цикл інституту. Режими функціонування інституту. Механізми інституційних змін: запозичення, винахід, проектування інститутів. Політичний і інституціональний ринок. Імпорт інститутів. Легалізація спонтанних змін. Спонтанне становлення інституту. Інституційні пастки і проблема дифузії інститутів. Прогнозування еволюції інститутів. Модель взаємодії суб'єктів з інститутами. Логістична крива поширення інституту.

Тема 6. Сінергетика і теорія соціальної самоорганізації

Зміст. Система. Самоорганізація систем. Прості і складні системи. Моделювання нелінійно - детермінованих динамічних систем. Параметри порядку і хаосу. Хаос як порядок. Стійкість системи. Флуктуації. «Шоки інновацій». Траєкторії розвитку системи. Біфуркації. Аттрактори. Модель Мальтуса. Логістична модель. Модель Лотки - Вольтерра. Роль детермінованого хаосу в економічній еволюції. Випадковість і необхідність в економічному житті

3. Структура навчальної дисципліни «Еволюційна економіка»

Назва розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	У тому числі				
		Л.	П.	Лаб.	Інд.	С.р.		Л.	П.	Лаб.	Інд.	С.р.
Тема 1. Вступ до еволюційної економіки. Головні методологічні передумови дослідження	15	1	4			10	15	1	1			13
Тема 2 Еволюційна теорія економічних змін	15	1	4			10	15	1				14
Тема 3. Еволюційна гіпотеза на мікрорівні	15	2	3			10	15	1				14
Тема 4. Еволюційна гіпотеза на макрорівні: еволюція макргенерацій	15	2	3			10	15	1				14
Тема 5. Теорія інституційної еволюції	15	1	4			10	15	1				14
Тема 6. Сінергетика і теорія соціальної самоорганізації	15	1	4			10	15	1	1			13
Усього	90	8	22			60	90	6	2			82

4. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна	заочна
1.	Тема 1. Вступ до еволюційної економіки. Головні методологічні передумови дослідження	4	1
2.	Тема 2 Еволюційна теорія економічних змін	4	
3.	Тема 3. Еволюційна гіпотеза на мікрорівні	3	
4.	Тема 4. Еволюційна гіпотеза на макрорівні: еволюція макргенерацій	3	
5.	Тема 5. Теорія інституційної еволюції	4	
6.	Тема 6. Сінергетика і теорія соціальної самоорганізації	4	1
	Разом	22	2

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Вступ до еволюційної економіки. Головні методологічні передумови дослідження	10	14

2	Тема 2 Еволюційна теорія економічних змін	10	14
3	Тема 3. Еволюційна гіпотеза на мікрорівні	10	14
4	Тема 4. Еволюційна гіпотеза на макрорівні: еволюція макрогенерацій	10	14
5	Тема 5. Теорія інституційної еволюції	10	12
6	Тема 6. Синергетика і теорія соціальної самоорганізації	10	14
	Разом	60	82

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання є типом самостійної роботи студентів денної форми навчання за означеними питаннями, які передбачають більш глибоке засвоєння матеріалу за основними темами курсу та отримання навичок практичного виконання економічних розрахунків, побудови економічних моделей за окремими темами дисципліни.

7. Методи навчання

При викладанні дисципліни для активізації навчального процесу передбачено використання таких сучасних навчальних технологій як кейс-метод, проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах.

Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу.

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення аспірантів. Коло питань теми лекції обмежується кількома ключовими моментами і увага студентів має бути сконцентрована на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках. При проведенні проблемної лекції може бути розданий друкований матеріал і виділені головні висновки з питань, що розглядаються.

При викладанні лекційного матеріалу студентам пропонуються питання для самостійного розмірковування. При цьому лектор ставить питання, які спонукають студента шукати вирішення проблемної ситуації. Така ситуація змушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доведень та узагальнень.

На розгляд виносять питання, які зафіксовані у плані лекцій, але викладають їх стисло. Лекційне заняття, проведене у такий спосіб, активізує увагу до сприйняття матеріалу, а також спрямовує здобувача на використання системного підходу при відтворенні інформації, яку він отримав під час лекції.

Проблемні лекції та міні-лекції доцільно поєднувати з такою формою активізації навчального процесу, як робота в малих групах.

Дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо певної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і

переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

8. Методи контролю

Контроль рівня знань є невід'ємною складовою навчального процесу. Оцінювання знань студентів з дисципліни «Еволюційна економіка» враховує всі види занять, передбачених навчальним планом. Перевірка знань та навичок студентів проводиться за допомогою поточного, проміжного й підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснюється на семінарських (практичних) заняттях під час самостійного або колективного виконання завдань, передбачених планом, розв'язання практичних завдань та кейсів. Максимально оцінюється у **30 балів (6 занять по 5 балів за кожне заняття)**.

Проміжний контроль оцінює результати самостійної роботи студента за наданими питаннями або темами, враховує доповіді, розробку економічної моделі та презентацію отриманих результатів. Здійснюється посередині та наприкінці навчального процесу у вигляді контрольних робіт тестового характеру або комбінації тестів, кейсів та теоретичних питань. Максимально оцінюється у **30 балів (2 контрольних роботи по 15 балів кожна)**.

Підсумковий контроль проводиться у вигляді екзамену за тематикою курсу (теоретичне питання, кейс, тест). Результати складання екзамену оцінюються за шкалою з максимальною оцінкою у **40 балів**.

Підсумкова оцінка виводиться за сумою балів, набраних аспірантом за роботу протягом семестру (з урахуванням самостійної роботи, поточного і проміжного контролю) та за результатами підсумкового контролю (екзамену), що дає змогу оцінити знання аспірантом усього матеріалу курсу.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Проміжний контроль (тестування) Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Екзаме- наційна робота	Сума
Поточне оцінювання									
T1	T2	T3	T4	T5	T6				
5	5	5	5	5	5	30	60	40	100

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Шкала оцінювання контрольної роботи (проміжний контроль)*

Кількість балів	Теоретичне питання	Кейс
12-15	Повне засвоєння та суб'єктне усвідомлення матеріалу. Твердження чітко аргументовані. Продемонстровано термінологічну	Продемонстровано методичну й технологічну грамотність. Методичні рішення обґрунтовано. Оформлення відповідає вимогам.

Кількість балів	Теоретичне питання	Кейс
	грамотність	
8-11	Повне засвоєння матеріалу, але недостатнє суб'єктне його усвідомлення. Нечітка аргументація тверджень. Часткова термінологічна некоректність.	Наявність незначних методичних і технологічних помилок, а також помилок в оформленні роботи. Методичні рішення обґрунтовано.
4-7	Часткове засвоєння матеріалу, суб'єктне його не усвідомлення. Аргументація відсутня. Термінологічна неграмотність.	Наявність значної кількості методичних і технологічних помилок, а також в оформленні роботи.
0-3	Теоретичний матеріал не засвоєно. Аргументація відсутня. Термінологічна неграмотність.	Методична й технологічна неграмотність. Неправильне оформлення роботи.

*Сума оцінок за розкриття теоретичного питання та кейсу ділиться на 2. У випадку застосування тестів загальна оцінка складається з суми балів за теоретичне питання, кейс та тест, поділеної на 3.

Критерії оцінок на екзамені

Оцінювання знань студента проводиться за чотирирівневою шкалою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно). За екзамен студент може отримати максимум 40 балів:

1. Для отримання оцінки “відмінно” (35–40 балів) студент повинен:

- укластися у встановлений строк підготовки відповіді;
- викласти теоретичний матеріал чітко, коротко, зв'язно й обґрунтовано;
- навести вірне рішення кейсу та тестів.

2. Для одержання оцінки “добре” (25–34 бали) студент повинен:

- укластися у встановлений строк підготовки відповіді;
- викласти теоретичний матеріал зв'язно й обґрунтовано;
- навести вірне рішення кейсу;
- можливі помилки у відповідях на тести.

3. Для отримання оцінки “задовільно” (15–24 бали) студент повинен:

- викладати теоретичний матеріал у доступній для розуміння формі;
- можливі помилки при розв'язанні кейсу та в тестах.

4. Оцінку “незадовільно” (1–14 балів) отримують студенти, відповіді яких можуть бути оцінені нижче вимог, сформульованих у попередніх пунктах.

Кожне завдання екзамену оцінюється окремо. Теоретичне питання та кейс оцінюються за 10-бальною шкалою, тест – за 20 бальною.

Загальна оцінка дорівнює сумі оцінок за усі завдання (засоби контролю).

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре

50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Маевский, В. Введение в эволюционную макроэкономику / В. Маевский. – М. : Изд-во «Япония сегодня», 1997. – 106 с.
2. Нельсон, Р. Д. Эволюционная теория экономических изменений / Р. Д. Нельсон, С. Дж. Уинтер ; [пер. с англ.]. – М.: Дело, 2002. – 536 с.
3. Сухарев, О. С. Основы институциональной и эволюционной экономики : курс лекций / О. С. Сухарев. – М. : Высш. шк., 2008 – 390 с.
4. Ходжсон, Дж. Экономическая теория и институты: Манифест современной институциональной экономической теории / Дж. Ходжсон ; [пер. с англ.]. – М. : Изд-во «Дело», 2003. – 464 с.
5. Эволюционная экономика : учеб. пособие для магистрантов по направлению «Экономика» / В. Ф. Исламутдинов ; «Югор. гос. ун-т»: Ред.-изд. отд. ЮГУ, 2014. – 197 с.

Допоміжна література

1. Евстигнеева Л.П., Евстигнеев Р.Н. Становление экономической синергетики // Общественные науки и современность.- 2012.- № 1.- С. 122-133.
2. Мельник Л. Г. Теория самоорганизации экономических систем: монография / Л. Г. Мельник. – Сумы : Университетская книга, 2012.- 439 с.
3. Норт Д. Понимание процесса экономических изменений /пер. с англ.; Гос. ун-т Высшая школа экономики. — М.: Изд. дом Гос. ун-та Высшей школы экономики, 2010. — 256 с.
4. Пригожин, И. Время. Хаос. Квант. К решению парадокса времени / И. Пригожин, И. Стенгерс ; [пер. с англ.] ; под. ред. В. И. Аршинова. – 6-е изд. – М. : КомКнига, 2005. – 232 с.
5. Пугачева, Е. Г. Самоорганизация социально-экономических систем : учеб. пособие [Текст] / Е. Г. Пугачева, К. Н. Соловьяненко. – Иркутск : Изд-во БГУЭП, 2003. – 172 с.
6. Румянцева С. Ю. Сопоставление теорий эволюции циклов Вернадского, Кондратьева, Кузнеця и Шумпетера / С. Ю. Румянцева // Партнерство цивилизаций. – №3. – 2013. – С. 161-178.
7. Синергетическая парадигма. Когнитивно-коммуникативные стратегии современного научного познания. – М. : Прогресс, 2004. – 559 с.
8. Шумпетер, Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер – М. : Эксмо, 2008. – 864 с.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Асоціація еволюційної економіки. – Режим доступу : <http://www.afee.net/>
Бази даних Всесвітнього банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: data.worldbank.org/
Институт эволюционной экономики. – Режим доступу : <http://iee.org.ua/ru/>
Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>;
Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua
Офіційний сайт МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.imf.org/external/pubs/
Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua
Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.
Офіційний сайт Національної парламентської бібліотеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nplu.kiev.ua>.
Офіційний сайт Харківської державної наукової бібліотеки ім. Короленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://korolenko.kharkov.com>.
Сайт ЦРУ: www.cia.gov/library/publications/the-worldfactbook/index.html
Центр економічних досліджень при Швейцарському федеральному технологічному інституті Цюриха: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : globalization.kof.ethz.ch
<http://www.oecd.org/>
www.heritage.org/Index/Ranking.aspx
www.unctad.org
www.unido.ru